

Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΕΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚῃ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ

Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ πρῶτος τῆς Πολιτείας ἄρχων, καὶ ὁ ὑπέρτατος αὐτῆς λειτουργός. Ἐνίοτε ὁμως, παρὰ τισι τῶν συνταγματικῶν κρατῶν, ἡ προσωπικότης τοῦ Διαδόχου τοῦ Θρόνου αἰρεται εἰς σημεῖον γενικωτέρας καὶ πλειότερον διηκριβωμένης προσοχῆς, σκιαζούσης ἔστιν ὅτε καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος τὴν σημασίαν. Ἡ ἄκρα προσοχή, ἡ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Διαδόχου ἀπονεμομένη ὑπὸ τοῦ ἔθνους, οὔτε λογικῆς βίας στερεῖται, οὔτε, ἀπὸ ἐδικῆς τινος ἀπόψεως ἐρευνημένη, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὑπερβολικὴ. Οἱ ἐργαζόμενοι καὶ ἀγωνιζόμενοι λαοὶ ἀτενίζουσι πρὸς τὸ μέλλον· καὶ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτὸ ἀντλοῦσιν, ἐκ χρηστῆς καὶ ἐνδομύχου προσδοκίας, τὰ στοιχεῖα τῆς παραμυθίας, τοῦ θάρρους καὶ τῆς ἐγκαρτερήσεως ἐν ταῖς πικρῆς καὶ ταῖς δυσχερεῖαις τοῦ παρόντος. Ἐν τῇ ἐνότῃ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, τῇ ἐλάχιστῃ καὶ ὁμοιομόρφως ἀνανεουμένη διὰ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς, ὁ Διαδόχος τοῦ Θρόνου ἐκπροσωπεῖ, κατὰ τεκμήριον, τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος, κατὰ συνήθη καὶ θεμιτὴν πρόληψιν οἰωνιζομένου πλειότερον αἰσίου ἢ τὸ παρόν. Τουντεῦθεν, ἐν χώρᾳ βασιλευσμένη καὶ κοινούλευτικῇ, τὸ πρόσωπον τοῦ Διαδόχου τοῦ Θρόνου, πρῶτον μετὰ τὸ τοῦ ἡγεμόνος ἐμφανιζόμενον, εἶναι τὸ πρῶτιστον κατ' οὐσίαν, καθ' ὅσον, ἐκ τῆς ἠθικῆς τοῦ Διαδόχου διαπλάσεως, καὶ τῆς δεξιᾶς ἢ σκολιᾶς φύσεως καὶ ἀνατροφῆς του, ἐξαρθρῶνται σοβαρώτατα ἔθνικα συμφέροντα, καὶ πραγματοποιήσεις ἐλπίδων ἱερῶν, ἐκτρεφουσῶν τοὺς λαοὺς, καὶ τοὺς ὑποκαρδίους αὐτῶν πόθους. Εἰς τὴν μορφήν τοῦ Διαδόχου, τὴν πλήρη νεότητος καὶ ἐνεργείας ἔθνικῆς, ἐπαναπαύεται ἡ συνειδησις τοῦ πολίτου καὶ τοῦ στρατιώτου. Ὁ πρῶτος, ἐν τῷ Διαδόχῳ τοῦ Θρόνου, ἐνορᾷ τὸν εὐσυνειδήτην τηρητὴν τῶν πατριῶν νόμων καὶ παραδόσεων· ὁ δευτέρος, πολιτῆς ὑπὸ τὴν τιμίαν στολὴν τοῦ στρατιώτου, θεωρεῖ τὸν μέλλοντα ἡγέτην τῆς ἐνόπλου ἔθνικῆς δυνάμεως, τὸν κεκλημένον νὰ πραγματοποιῆ τὰ ὄνειρα τῆς Φυλῆς, καὶ νὰ περιάψῃ μείζονα δόξαν καὶ φήμην εἰς τὴν Σημαίαν. Ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος, ἄχρι τῶν συγχρόνων καιρῶν, ἡ ἱστορία μνημονεύει πολλῶν βασιλέων μισουμένων ὑπὸ τῶν λαῶν τῶν, καὶ μόνον ἐκ φόβου ἢ ἀτολμίας ἀνεχομένων τὴν ἐπιζήμιον κυβέρνησιν καὶ ἐπίδρασιν αὐτῶν· οὐδένα ὁμως Διαδόχον Θρόνου παρίστησιν ὡς ἀμέσως ὑποβλεπόμενον ἢ διασυρόμενον ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Συνεχῶς, αἰ πρὸς τὸν Διαδόχον συμπάθειαι καὶ ἐλπίδες ἠμβλυαν τὴν κατὰ τῶν βασιλέων καταφοράν, καὶ οὐχὶ σπανίως ἔκθεσμοι καὶ ἄστοποι βασιλικάι πρά-

ξεις ἠμνηστεύθησαν ὑπὸ τῶν λαῶν, ἐκ στοργῆς πρὸς τοὺς βασιλικούς αὐτῶν ἀπογόνους. Τὸ πολὺ πλήθος, κἂν ἐτι προσηλοῦται πρὸς τὰς ἐπιμόχθους ἀνάγκας τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἔχει ὁμως ἰδανικά, καὶ ἰδεώδη ὄνειροπολήματα, καὶ τὰ ἰδανικά ταῦτα, τὰ ἀπὸ τῆς καρδίας καὶ τῆς παραδόσεως τοῦ λαοῦ πηγάζοντα καὶ τρεφόμενα, στρέφονται πρὸς τὸν νεαρὸν ἡγεμονίδην, τὸν ἀναπτυσσόμενον ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ, τὸν μετὰ πίστεως φανατικῆς θεωρούμενον ὡς ἡ μυστηριώδης ἐνσάρκωσις ἡμερῶν καλλιτέρων, καὶ ἀγῶνων νικηφόρων καὶ εὐκλεῶν. Οὔτε τὸ ἔθνος, ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ, οὔτε τὴν Δυναστείαν, ἐν τῇ ἐνότῃ αὐτῆς, δύναται ἢ πρέπει νὰ μὴ ἐνδιαφέρῃ ἡ ὑψηλὴ προσωπικότης τοῦ Διαδόχου τοῦ Θρόνου. Σφαλλόμενος ἐν τῇ ἀνατροφῇ ἢ τῇ ἀποστολῇ του, ἐπιδεινοῖ τὴν δυσφορίαν, καταστρέφει τὴν ἔθνικὴν ὁρμὴν καὶ ἐλπίδα. Ἐπιτυχῶν ἐν αὐτῇ, προάγει καὶ ἐπιστέφει τὴν ἔθνικὴν προσδοκίαν, καὶ ἀνακηρύσσει ἐμπράκτως τὴν χρησιμότητα τῆς διαδοχῆς καὶ τῆς βασιλείας, ὡς θεσμοῦ ἐνιαίου καὶ ἀμεταβλήτου, ἐν χώρῃς ἐνθα τὰ πάντα, λόγῳ τοῦ πολιτεύματος, εἶναι ἐρήμερα καὶ μεταβλητά.

Τὸν Διαδόχον περιβάλλει μὲ μυρίας τιμᾶς, καὶ μὲ μυρίας προνομίας τὸ ἔθνος. Ἀνακηρύσσει αὐτὸν ἀπαραβίαστον· νεανίσκον, τὸν προχειρίζει γερυσιαστὴν, στρατηγόν, ναύαρχον, ἀκαδημαϊκόν, πρόεδρον σωτῶν σωματείων, ἐν οἷς ἐδρεύουσιν ἄνδρες λευκανθέντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πατρίδος, καὶ ταῖς μελέταις τῶν ἐπιστημῶν. Καθίστησιν αὐτὸν ὕλικῶς ἀνεξάρτητον. Ψηφίζει ὑπὲρ αὐτοῦ γενναίας χρηματικῆς χορηγίας, τῷ οἰκοδομεῖ μέγαρα, χαρίζει εἰς αὐτὸν πλουσίας καὶ εὐρείας ἐκτάσεις ἐριθώλακος γῆς. Πρὸ πάντων ὁμως δίδει εἰς αὐτὸν τὴν καρδίαν του, τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ, τὴν πλήρη ἀγάπης καὶ ἐνθουσιώδους στοργῆς. Τὸ ἔθνος φαντάζεται τὸν Διαδόχον ὡς τὸν σεμνὸν καὶ ἄγρυπνον θεματοφύλακα τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν πόθων του, ὡς τὸν φιλότιμον καὶ φιλόδοξον ἡγέτην καὶ μαχητὴν, τὸν ἀδυνατοῦντα, ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν ἔθνικῶν τροπαίων, νὰ κλείσῃ εἰς τὸν ὕπνον τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ λαός, βλέπων τὸν Διαδόχον ἀνδρούμενον ἐν σωφροσύνῃ καὶ ἔθνικῃ ἐπιγνώσει, ἀνακουφίζεται εἰς τὰς θλίψεις του, ἀντλεῖ θάρρος διὰ τὴν σήμερον, καὶ ἐλπίδα διὰ τὴν αὔριον. Καὶ ὅταν θεωρῇ αὐτὸν ἐλαύνοντα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ, ἀκτινοβόλον ἐκ τοῦ ὑπερηφάνου συναισθήματος τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς τιμῆς, εὐλογεῖ τὴν Πρόνοιαν, καὶ ἀναμιμνήσκειται τῶν παλμῶν, οἵτινες διέσεισαν τὴν μεγάλην καρδίαν του, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐχαίρετίσεν ἐν τῇ κοιτιδί· τὸ εὐελεπὶ βρέφος, ὡς τὸν μέλλοντα συνετὸν καὶ μεγαλόφρονα ἡγεμόνα, τὸν θεόθεν κεκλημένον νὰ ἰάσηται τῶν αἰῶνων τὰ τραύματα καὶ τὰς δυστυχίας, νὰ ἐγείρῃ τὸν πεπτωκίετα, νὰ ἐκδικῆσῃ τὰς ἀλγεινὰς περιφορήσεις, καὶ τὴν ἔθνικὴν συμφορὰν καὶ ἀφάνειαν.

Ὁ λαός προσέχει διαρκῶς πρὸς τὸν Διαδόχον. Ἀναμετρεῖ λεπτολόγως τὰς φράσεις του, μοχθεῖ νὰ μαντεύσῃ τὰ ἐνστικτὰ του, ἀγωνίζεται νὰ διαγνώσῃ ἐὰν ὁ ἱερός σπινθὴρ φλέγη καὶ ἀκμάζῃ ὑπὸ τὰς πτυχᾶς τῆς καρδίας του. Ἀκολουθεῖ τὰ βήματα

του, καὶ σκολιάζει αὐτά· ἐνθουσιᾶ ἐὰν ἐννοήσῃ αὐτόν ἄξιον τῶν προσδοκιῶν του· δυσφορεῖ καὶ καταρᾶται ἐὰν διδῆ ὅτι τὸ προσφιλές τοῦτο εἰδῶλον διαμορφοῦται ἀνάξιον τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν θυσῶν του. Ἀνατέμνων ὁ λαὸς τὸν δημόσιον καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον τοῦ Διαδόχου τοῦ Θρόνου, ἐξακριβῶν λεπτολόγως πᾶν ὅ,τι σχετίζεται πρὸς αὐτὸν καὶ τὰς κλίσεις του, συζητῶν παρὰ τὴν ἐστίαν περὶ τοῦ σοβαροῦ ζητήματος τῆς ἐθνικῆς ἐπαρκείας τοῦ Διαδόχου, ἀφιέμενος ὅτε μὲν εἰς τὴν χαρὰν τῆς χρηστῆς προσδοκίας, ὅτε δὲ εἰς εὐλόγους σχετλιασμούς, οὐ μόνον δὲν πράττει τι ἀσύνηθες ἢ περιττόν, οὐ μόνον δὲν φαίνεται ἀναμειγνύμενος προπετῶς εἰς ἀλλότρια, ἀλλ' ἀσκεῖ δικαίωμα, καὶ ἐκ τοῦ δημοσίου συμφέροντος, καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου συμφέροντος ἀμέσως πηγάζον. Διάδοχος φιλόπατρις καὶ μεγαλοπράγμων, εἰς τὰς ἐθνικὰς ἰδέας καὶ ὑποθήκας τραφεῖς καὶ παιδευθεῖς, ἀπὸ τῶν ὀνείρων τοῦ Γένους ἐμπνεόμενος, τὴν γοητείαν τοῦ ἰδίου ὀνόματος καὶ τῆς ἰδίας θέσεως εἰδὼς νὰ χρησιμοποιοῖ, εἶναι τὸ τιμιώτερον κτῆμα, τὸ ἀσφαλέστερον ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ ἔρεισμα τοῦ Ἔθνους. Τὰς διηρημένας δυνάμεις τῆς Πολιτείας, τὰς κατεσπαρμένας δυνάμεις τῆς Φυλῆς Διάδοχος τοιοῦτος δύναται νὰ συγκεντρώσῃ εὐθέως ὑπὸ τὸ εὐγενὲς πάτριον σύνθημα, καὶ τοῦ συνθήματος τούτου καθιστάμενος διὰ βοῆς ὁ ἡγήτωρ, δύναται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἐθνικῶς νὰ δημιουργήσῃ, καὶ εὐρύτερον ἐκ τοῦ ὄντος νὰ οἰκοδομήσῃ, ὅσον μικρόν, ὅσον μέτριον ἢ ἀνεπαρκὲς εἶναι τοῦτο. Δυνάμεις ἐθνικαὶ χώρας τινὸς δὲν εἶναι μόναι αἱ ὑλικά. Αὐτὰς, καὶ ἀτυχταὶ πολεμικαὶ δύνανται νὰ φθείρωσι, καὶ μακρὰ ἢ ὀξεῖαι δυσμένειαι περιστάσεων νὰ καταδικάσωσιν εἰς ἀδράνειαν καὶ μαρασμόν. Δυνάμεις ἐθνικαὶ εἶναι αἱ ἠθικαί, αἱ ὑπέρτεραι τῶν ἀτυχῶν τῶν πολέμων, καὶ τῆς ἀντιδράσεως τῶν καιρῶν. Δυνάμεις ἐθνικαὶ εἶναι ἡ ἰστορία τῆς χώρας· αἱ παραδόσεις αὐτῆς καὶ τ' ἀλώβητα ἦθη· τὰ βᾶσιμα καὶ εὐλόγα ὄνειρα, ἡ ἀγνότης καὶ ἰσχύς τοῦ φρονήματος, ἡ τήρησις καὶ περιφρουρήσις τοῦ ἐθνικοῦ καὶ οἰκογενειακοῦ χαρακτῆρος, ἡ λελογισμένη αὐτοπεποιθήσις, ἡ συντήρησις τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ ἡ ἀδιάλειπτος θεραπεία καὶ ἀναζωπύρησις αὐτῆς. Καὶ αὐταὶ αἱ ἐθνικαὶ ἀτυχταὶ, ὅταν μάλιστα ἐπέσηψαν ἐκ λόγων ἔξω τοῦ ἔθνους κειμένων, δύνανται ν' ἀποβῶσι δυνάμεις ἐθνικαί, ὅταν ὀρθῶς καὶ καταλλήλως ἐκμεταλλεῦθωσιν. Ἡ ζέουσα ὀρμὴ τῆς ἐκδικήσεως, εὐγενὲς τις μνησιακία, ὁ θεμιτὸς πόθος τοῦ ἐκπλῦναι τὴν πρόσθεν ὕβριν, ἀποβαίνουσι κέντρα ἐλαύνοντα τὴν ψυχὴν, ἐκκαίοντα τὴν συνείδησιν, φυγαδεύοντα τὴν ἐκ τῆς ὑλικῆς χλιδῆς ῥασιτώνην, παρασκευάζοντα ἀλκιμωτέραν καὶ πλειότερον σοβαρὰν τὴν γενεάν τοῦ μέλλοντος. Οὐχὶ ἀλόγως δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι τὰ ἀτυχήματα τοῦ 1870 ἐγένοντο ὁ ἄκμων, ἐν ᾧ, μετὰ εἰκοσιν ἑνιαυτούς, ἐσφυρηλάτησεν ἡ γαλλικὴ φιλοπατρία καὶ σύνεσις τὴν ἀπόγαιον τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους ἀκμὴν. Καὶ αἱ ἦτται τῆς Γερμανίας, ἀρχομένου τοῦ παρόντος αἰῶνος, μετὰ ἕτερον αἰῶνα σχεδόν, ἐγένοντο τὸ ἔναυσμα, δι' οὗ ἐξεκλύθη καὶ ἐξεπυροσκόρησεν ὁ γερμανι-

κὸς ἐνθουσιασμός, ὁ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα καταλήξας. Ἀμφότεραι αἱ στρατιωτικαί, αἱ ἐθνικαὶ μᾶλλον ἀναπλάσεις δύο μεγάλων λαῶν, ἀτυχίας ἔσχον ὡς ἀφρηρίας, καὶ ἐξ ἀτυχῶν ὀρμηθεῖσαι ἐτελειώθησαν εἰς τηλικαύτην ἀκμὴν. Γαλλία ὅμως καὶ Γερμανία ἔθυσαν καὶ ἐμόγηθησαν ὑπὸ ἐνιαίον καὶ σταθερὸν σύνθημα. Τὰ μεγάλα ἔργα τελεσιουργοῦνται μὲν διὰ τῶν ἀγῶνων, παρασκευάζονται ὅμως διὰ τῆς ἐνότητος καὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς ἐργασίας. Τὴν ἐνότητα ταύτην, εἰς τὰς συνταγματικὰς ἰδίως χώρας, ἐκπροσωπεῖ ἡ Βασιλεία κυρίως, διότι αὕτη εἶναι ἀναλλοίωτος καὶ σταθερά, αὕτη ἔχει τὴν μόνιμον καὶ τὴν διαρκῆ δύναμιν, ἐν μέσῳ τῶν κυματισμῶν καὶ τῶν ἀσταθειῶν τῆς πολιτικῆς, καὶ τῆς διαρκοῦς παρελεύσεως ὑπουργείων καὶ ὑπουργῶν.

Ὅσιωδες στοιχεῖον, συντελεστικὸν τῆς ἐξάρσεως τοῦ Διαδόχου εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἔθνους, εἶναι ἡ λελογισμένη καὶ ἀξιοπροεπῆς αὐτοῦ ἐπικοινωνία πρὸς τὸν λαόν, ὃν θὰ διοικήσῃ ἡμέραν τινά. Ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, οἱ πολῖται πάντες ἄνευ ἐξαιρέσεως, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως, ἔχουσι καὶ καθήκον καὶ δικαίωμα νὰ βλέπωσι τὸν Διάδοχον, καὶ ὁ Διάδοχος ὑποχρέωσιν ἔχει νὰ τοὺς δέχεται εὐμενῶς, καὶ μετὰ προσοχῆς νὰ τοὺς ἀκούῃ. Τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν εἶναι τὸ Ἔθνος· οἱ πολῖται στρατεύουσιν ὑπὸ τὰς σημαίας, οἱ πολῖται ἐργάζονται, αὐτοὶ ἀποτίνουσι τοὺς φόρους, καὶ ἐπαρκοῦσιν εἰς τὰς πολεμικὰς καὶ τὰς ἄλλας δαπάνας τῆς χώρας, καὶ τῆς παραστάσεώς της. Τὸ σύστημα τῆς ἐγέρσεως σιניκοῦ τείχους, ἢ τῆς ἐπιμόνου παρεμβολῆς τύπων καὶ ἐμποδίων διὰ τὴν ἐγγυτέραν θέαν τοῦ Διαδόχου, εἶναι ὀλέθριον· δημιουργοῦν δὲ παράπονα, ἐκθέτει τὸν Διάδοχον εἰς τὴν εὐλογον δυσἀρέσειαν τοῦ λαοῦ. Αἱ διακρίσεις, καὶ δίκαιαι ἔτι ὅταν εἶναι, παρασκευάζουσι ψυχρότητα, ἃς συμφέρον καὶ καθήκον ἔχει ὁ Διάδοχος ν' ἀποφεύγῃ ἐπιμελῶς. Φαντασθῶμεν τί δύναται νὰ γεννηθῇ, ὅταν διακρίσεις παραπλήσιοι οὐδένα ἔχωσι λόγον νὰ ὑφίστανται, ἢ ὑφιστάμεναι παρέχωνται εἰς τὰς μετριότητος καὶ τὰς ἀσημότητος. Ἡ ἐκλογὴ τῶν διδασκάλων τοῦ ἡβῶντος Διαδόχου, καὶ ὁ καταρτισμός τῆς Αὐλῆς αὐτοῦ ἀνδρωθέντος, εἶναι λεπτὸν ζήτημα, δυναστικὸν ἄμα καὶ πολιτειακόν. Ἀδέξιος ἢ σκαιὸς αὐλικὸς, περὶ τὰς τυπικὰς ὑποκλίσεις μόνον τυρβάζων, περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἐθιμοτυπιῶν ἀδιαλείπτως λαλῶν, αὐτὰς ὑπολαμβάνων ὡς τὸ ἄωτον καὶ τὸ στεφάνωμα τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ἐστερημένος ὅμως τῆς δυνάμεως τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι ὀρθῶς καὶ ἐγκαίρως τῶν πραγμάτων, μὴ ἔχων τὸ ἡθικόν σθένος νὰ λέγῃ τιμίως καὶ ἀταράχως τὴν ἀλήθειαν, προσπαθῶν ἀδιαλείπτως πῶς νὰ καταστῇ ἀρεστὸς εἰς τὸν Ἡγεμόνα ἢ τὸν Διάδοχον, καὶ ἀδιαφορῶν διὰ ποίας θυσίας θὰ καταστῇ τοιοῦτος, ἀγωνιζόμενος νὰ μαντεύῃ τὰς διαθέσεις τοῦ ἡγεμονίδου, σπεύδων νὰ προλαμβάνῃ καὶ νὰ δικαιολογῇ αἰωνίως αὐτὰς, εἶναι ὁ μᾶλλον ὀλέθριος, ὁ μᾶλλον ἐπιβουλος, ὁ μᾶλλον ἀσφαλῆς καὶ ἀσυνείδητος ἐχθρὸς τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τοῦ Διαδόχου. Ἡ ἀλήθεια σπανίως εἰσδύει εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἡγεμόνων. Τὴν διώκουσιν οἱ ἐν αὐτῇ, τὴν στρεβλοῦσι, τὴν ἀπο-

κρύπτουσιν εἴτε ἐξ ἀτολμίας χαρακτηῆρος, εἴτε ἐξ ὑπολογισμοῦ, καὶ ἐώντες τοὺς ἡγεμόνας εἰς τὸ σκότος εἴτε εἰς τὴν πλάνην, δρέποντες αὐτοὶ τῆς ἐγκληματικῆς αὐτῶν ἀναληθσίας ἢ προθέσεως τὸν ἄθεσμον καρπὸν, ἀφῆνους εἰς τὸν ἡγεμόνα καὶ τὸν Διαδόχον νὰ δρέψῃ αὐτὸς εἴτα τὸν πικρὸν τῆς ἀγνοίας ἢ τῆς ἀδιαφορίας των καρπὸν. Ἡ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως καὶ ἐρεύνης μόρφωσις ἰδίας γνώμης περὶ τῶν γεγονότων τῶν ἀπασχολούντων τὴν κοινωνίαν, εἶναι ἔννομον καὶ ὀφειλόμενον καθῆκον τοῦ Διαδόχου. Τὰ ὄρα αὐτοῦ οὐχὶ εἰς τὴν ταπεινὴν κολακείαν, οὐχὶ εἰς τὸν ὑπολογισμὸν, ἢ τὸ πονηρὸν συμφέρον δύναται ν' ἀνοίξῃ ὁ Διάδοχος, ἀλλ' εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ταύτην θὰ μοχθήσῃ ν' ἀνεύρῃ. Διὰ τοὺς ἡγεμόνας καὶ τοὺς ἡγεμονίδας εἶναι πλειότερον ἔτι κινδυνῶδες τὸ βλέπειν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἄλλων, καὶ τὸ ἀκούειν διὰ ξένων ὠτων. Διὰ τὸν εἰλικρινῶς θέλοντα νὰ φωτισθῇ καὶ νὰ μελετήσῃ ὑπάρχουσι μυρία μέσα, ἐντιμα ἅπαντα, φωτισμοῦ καὶ μελέτης. Αὐτὸς ὁ τύπος, ὃν σκοπῖμως περιστώσιν ὡς σκοτιζόντα τὰ γεγονότα, εἶναι ἄριστον μέσον ἐλέγχου καὶ πληροφορίας. Νοήμων καὶ ἀμερόληπτος ἀνὴρ, ἀνευρίσκει εὐχερῶς τὴν ἀλήθειαν, διὰ μέσου πάσης τῆς θέρμης ἐκείνης τοῦ λόγου, τῆς ἄκρι ἐμπαθείας ἐξικνουμένης πολλάκις. Οὔτε πάντα δύναται ἀσυζητητὴ ν' ἀποδεχθῆται τις, ἀλλ' οὔτε πάντα νὰ ἀπορρίπτῃ. Κυρίως οἱ Διάδοχοι ἀνάγκη νὰ πείθωσι τοὺς περὶ αὐτοὺς διὰ πάσης τῆς πολιτείας καὶ τῆς πορείας των, ὅτι ποθοῦσι ν' ἀκούωσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ μανθάνωσιν αὐτήν. Ἄλλως τε, ἐκτὸς τῶν μέσων τούτων, ὑπάρχουσιν αἱ πηγαὶ τῆς προφορικῆς ἐρεύνης. Δὲν θὰ ἐκπέσῃ τῆς θέσεώς του ὁ Διάδοχος, οὔτε θὰ ὑποτιμήσῃ ἑαυτὸν, ἐὰν, προκειμένων ὑφίστων θεμάτων καὶ συμφερόντων θιγόντων τὴν πολιτείαν καὶ τὴν κοινωνίαν, ζητήσῃ καταλλήλως καὶ ἀνεπιδείκτως τὰ ὄρα τῶν δυναμένων ἀπὸ περιωπῆς, καὶ ἄνευ οὐδενὸς πάθους ἢ ὑπολογισμοῦ, νὰ παρᾶσχωσιν αὐτά. Ἀπειλεῖται ὁ τύπος ἀπὸ κρίσιν τινὰ οικονομικὴν, πολιτειακὴν, βιομηχανικὴν, ἐμπορικὴν, ναυτιλιακὴν ἢ ἄλλην; Ἐκαστος τῶν κλάδων τούτων θὰ ἔγῃ ἐν τῇ χώρᾳ πεφωτισμένους καὶ φιλοπάτριδας ἀντιπροσώπους, ὑπερέτους πάσης ὑπονοίας ἐπὶ συμπαιθεῖα ἢ ἀντιπαθείᾳ, ἐπὶ συνηγορίᾳ ἢ ἀντιπαράσει. Οὐδὲν τὸ ἔκτροπον, ἢ ἐπίμεμπτον, ἐὰν ὁ Διάδοχος προσφύγῃ εἰς τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν, ἐκλέγων τοὺς ἀρίστους καὶ τοὺς μᾶλλον ψυχρούς, καὶ ζητῶν ἀκαδημαϊκῶς ἢ καὶ συγκεκριμένως τὴν γνώμην των, χωρὶς νὰ ἐξαρτήσῃ ἀπὸ τῆς γνώμης των τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ συλλέγων πάσας, καὶ τὰς μᾶλλον ἀντιθέτους, καὶ τὰς μᾶλλον ἐκ διαμέτρου, καὶ ἀναλύων καὶ χωνεύων αὐτὰς εἴτα εἰς τὸ ἴδιον κριτήριον, μορφώσῃ ἀβίαστος καὶ ἀνεπηρέαστος τὴν ἰδίαν πεποίθησιν, ἣν σιωπηλῶς καὶ προσεκτικῶς παραβάλλει εἴτα πρὸς τὰς διαφόρους ἐπὶ τῶν ἰδίων θεμάτων κρατούσας ἐν τῇ κοινωνίᾳ, προσέγων ποῦ κεῖται ἡ ἀλήθεια, καὶ πῶς ἀσφαλέστερον καὶ ἄθρομβωδέστερον δύναται τις νὰ τὴν ἀνεύρῃ. Εἶναι «δεινὸν ἢ ἀγνοία, καὶ πολλῶν κακῶν τοῖς ἀνθρώποις αἰτία». Ἐὰν διὰ τοὺς ἀπλοῦς τῶν ἀνθρώπων εἶναι δεινὸν ἢ

ἀγνοία, πόσον δεινότερον κακὸν εἶναι διὰ τοὺς Βασιλεῖς!

Ἐν τῇ ἐκτυλίξει τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους, πιθανὸν νὰ παρατηρηθῶσιν ἀραιὰ τινὰ φαινόμενα προόδου, οἰωνιζόμενα ἀγαθωτέρα καὶ μείζονα τὴν βελτίονα ἐπίδοσιν. Ὁ Διάδοχος θὰ περιάψῃ εἰς ἑαυτὸν ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην, ἐὰν, ἀγρύπνως παρακολουθῶν τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν τῆς πατρίδος του κίνησιν, παρέχῃ ἐνίοτε ἀπόδειξιν τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ, καὶ τῆς πολυτίμου προσοχῆς του. Ἀξιωματικὸς τις ἀνακαλύπτει αἴφνης νεώτερον τι σύστημα ὄπλου ἢ τηλεβόλου· ἱατρός ἐπινοεῖ σκόπιμον μηχανήμα ὑπηρετικὸν τῆς ἀνακουρίσεως τῶν ἐν πολέμῳ τραυματιῶν· συγγραφεὺς τις ἢ λόγιος δημοσιεῖ ἐργον τι ἢ μελέτημα προσοχῆς ἄξιον· γλύπτης γλύφει ἀξιόλογον ἄγαλμα· ζωγράφος γράφει θεᾶς ἀξίαν εἰκόνα· βοτανικός, γεωγράφος, ὄρνιθολόγος, χημικός, μεταλλουργός, ἐπιστήμων ἢ βιομηχανὸς παντὸς εἴδους καὶ παντὸς κλάδου δημοσιεῖ ἢ ἐπινοεῖ τι τοῦ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος ἄξιον· ὁ τύπος ἐπιλαμβάνεται, ἢ προσοχῇ τοῦ δημοσίου διεγείρεται. Ἡ ἀντίληψις τοῦ Διαδόχου δέον νὰ ἀγρυπνῇ τὰ πρωτόλεια τῆς ἐνθαρρύνσεως, καὶ τῆς ἠθικῆς ἀμοιβῆς τοῦ συγγραφέως, τοῦ καλλιτέχνου, τοῦ βιοτέχνου, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Διαδόχου ἀπόκεινται, καὶ αὐτὸς εὐκαταῖον εἶναι νὰ τὰ προσκομίσῃ εὐμενῶς πρὸς τὸν μοχθήσαντα καὶ ἀγρυπνήσαντα. Μία χειραψία τοῦ ἡγεμόνος, εἰς συμπαιθεῖα λόγος τοῦ Διαδόχου, μία δημοσία ὁμολογία τῆς εὐχαριστήσεως καὶ τῆς ἀγαθῆς ἐντυπώσεως ἣν ἤσκησεν εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ σύγγραμμα ἢ τὸ καλλιτέγημα τοῦ πολίτου, εἶναι γενναῖα ἀμοιβή διὰ τὸν κοπιάσαντα, ἀμοιβὴ ἀμείψουσα πλουσίως χωρὶς νὰ καταδιβάξῃ, καὶ χωρὶς νὰ ἐκθέτῃ εἰς οὐδεμίαν ἀφαιμάξιν οὐδενὸς τὸ βλαάντιον. Διότι, μία τῶν ἐξόχων προνομίων τῶν ἡγεμόνων καὶ ἡγεμονιδῶν εἶναι ὅτι δύναται δι' ἐνὸς εὐμενοῦς λόγου, διὰ μιᾶς θερμῆς συστάσεως, διὰ μιᾶς ἐμφαντικῆς προσκλήσεως εἰς δημοσίαν συνάθροισιν, διὰ μιᾶς χειραψίας μόνης νὰ δημιουργήσῃσι μέλλον ὀλόκληρον ἀποκλήρου εὐφύας, θνησκούσης δι' ἑλλειψιν ὀλίγου ἄρτου, καὶ ὀλιγωτέρας ἀρωγῆς. Καὶ τὸ μέλλον τοῦτο, φωτεινὸν καὶ ἀσφαλές, ἀνέστησεν ὁ ἡγεμὼν ἢ ὁ Διάδοχος χωρὶς νὰ δαπανήσῃ, χωρὶς νὰ παρακαλέσῃ, χωρὶς νὰ ὑποχρεωθῇ. Πόσον μεγάλη εἶναι τῶν χρηστῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν Διαδόχων ἡ ἠθικὴ δύναμις, καὶ πόσον λυσιτελῶς καὶ ἀσφαλῶς δύναται πανταχοῦ καὶ πάντοτε νὰ ἐπιδρᾷ! Εἰς τὸ Κράτος θὰ ὑπάρχωσιν ἄνδρες πλούσιοι, ἢ ἐπαρκῆ ἔγοντες τὰ μέσα, οἵτινες, εἴτε διότι προσπελάζουσιν ἐκ κενοδοξίας τὴν Αὐλήν, εἴτε διότι θέλουσι νὰ ἀκουσθῶσιν, εἴτε ἐξ ἄλλου οἰουδήποτε λόγου, μανθάνοντες ὅτι ὁ ἡγεμὼν, ὁ Διάδοχος, ἐν μέλος τῆς βασιλικῆς οικογενείας ἐξέφρασεν εὐμενῆ γνώμην ὑπὲρ νέου καλλιτέχνου ἢ σπουδαστοῦ, πιθανὸν νὰ προθυμοποιηθῶσι νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης αὐτοῦ, εἰς τὴν ἔξαρσιν τῆς ἰδιοφυίας του, εἰς τὴν περάτωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἴδού, ἐκτὸς τῶσων ἄλλων ἐπιφελῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἡγεμονικῆς προσοχῆς,

τί δύναται ν' ἀποφέρῃ εἰς λόγος Ἡγεμόνος ἢ Διαδόχου, καταλλήλως καὶ ἐγκαίρως λεγόμενος. Ἄλλ' ἵνα λεχθῆ ὁ λόγος οὗτος, ἀνάγκη Ἡγεμῶν καὶ Διαδόχου νὰ μὴ ἀγνοῶσιν ἐντελῶς τί ἐπιστημονικῶς καὶ καλλιτεχνικῶς, τί καλλιλογικῶς καὶ βιοτεχνικῶς ζυμοῦται περὶ αὐτούς. Ἀνάγκη νὰ μεριμνῶσι περὶ τῶν γραμμάτων, τῶν καλῶν τεχνῶν, καὶ τῶν τεχνῶν τῆς Πατρίδος, ἀνάγκη νὰ τιμῶσιν ἐνίοτε, διὰ τῆς προσοχῆς καὶ μερίμνης των, τὰ πενιχρὰ σπουδαστήρια τῶν σεμνῶν τούτων καὶ ἀφανῶν μαρτύρων τῶν ἰδίων πεποιθήσεων καὶ ἰδιοτήτων, ἀνάγκη νὰ παρέχῃσι τὸ κεφάλαιον τῆς πατρικῆς ἐνθαρρύνσεως εἰς λιποψυχούσας φύσεις, αἷτινες πιθανῶς ἐγεννήθησαν προνομιοῦχοι, καὶ ἐγκρύπτουσι τὸν σπινθῆρα τῆς Τέχνης ἐν ἑαυταῖς. Καὶ πόσοι τοιοῦτοι σπινθῆρες, πόσοι λυχνία φωτεινὰ ἐσβέσθησαν ἐλλείψει ὀλιγίστου ἐλαίου! Τοιαῦται ἐκδηλώσεις ἐνδιαφέροντος θὰ ἐξῆρυν ἔτι παρὰ τῷ λαῷ τὸ γόητρον τοῦ Διαδόχου· καὶ ἐνῶ ἡ συγκαταβατική εὐμένεια τοῦ ἡγεμονίδου, αἶρουμε τὰς διακρίσεις, θὰ καθίστα, διὰ τῆς ἐπικοινωνίας, ἐγγύτερον αὐτὸν πρὸς τὸν λαόν, θὰ διεσκιδάζοντο αἱ τυχὸν προκαταλήψεις, αἱ ἀόριστοι ὑποθέσεις καὶ φῆμαι ἅς ἐνίοτε καὶ πνεῦμα ἐχθρὸν βεβουλεμένον ἢ ἐπιπόλαιον ἠδύνατο νὰ ἐκθρέψῃ, τὸ δὲ γόητρον τοῦ Διαδόχου θὰ ἡμπεδοῦτο κραταιότερον ἔτι εἰς τὴν θερμῆν, τὴν φιλοπατρίδα καὶ φιλοβασιλικὴν καρδίαν τοῦ Ἔθνους.

Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας, ἡ στρατιωτικὴ καὶ ναυτικὴ βελτίωσις καὶ προαγωγή, ἡ παιδεία, τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, ἐξαιρέτως δὲ ἡ συγκέντρωσις καὶ συντήρησις τῶν ἀφανῶν ἀλλὰ προσφιλῶν δεσμῶν τῶν ἐνοῦντων εἰς μίαν ἐλπίδα καὶ προσδοκίαν τὰ τέκνα τῆς αὐτῆς Πατρίδος, εἶναι κύρια τοῦ Διαδόχου μελήματα. Ὑπὸ τὴν ἡγεμονικὴν αὐτοῦ στέγην εὐρίσκουσιν ἂν οὐχὶ ἄσυλον, ἐγκάρδιον καὶ τιμητικὸν ὅμως δεξίωσιν τὰ ἱστορικὰ τῆς χώρας ὀνόματα, αἱ εὐρύτεραι τοῦ Ἔθνους διάνοιαι, τὰ ναύγια τῶν εὐγενῶν ἰδεῶν, οἱ μάρτυρες τοῦ πολλαπλοῦ καθήκοντος. Εἰς θερμὸς λόγος τοῦ Διαδόχου ἤμειψε τὸν προγεγραμμένον, τὸν ἄπολιν καὶ ἄπατριν . . . παρεμύθησε τὸν ἀξιοσέβαστον τραυματιῶν καταδρομῆς, ἧς ὑψηλὴ καὶ εὐγενεστάτη ἐγένετο ἡ ἀρχή, ἐκέντρησε τὸ θάρρος του, διέχυσε τὴν ἐγκαρτέρησιν εἰς τοὺς πόρρω. Ὑπὸ τὴν πάλλουςαν συμπάθειαν τοῦ Διαδόχου ὁ ἀποκατεργῶν ἀπόστολος τῆς ἰδέας ἀνέκτησε τῶν πάλαι ἡμερῶν τὸ ἀκμαῖον πῦρ. Ποῖα ἦσαν τὰ δυσεύρετα ταῦτα ὄπλα, τὰ ἀπεργασθέντα τὴν ἠθικὴν αὐτὴν ἀνάστασιν καὶ ἐπανάστασιν; Εἰς λόγος τοῦ Διαδόχου! Μία ἐπίδειξις καὶ μία ἀπόδειξις τοῦ ὀφειλομένου αὐτοῦ ἐνδιαφέροντος· συμμετοχὴ τις εἰς τὸ ἄλλος εὐγενῶν μαρτύρων, ἐμψύσεις πίστεως εἰς τὴν γόησσαν ἐλπίδα τοῦ χρηστότερου μέλλοντος.

Τὰ ἔθνη δὲν ζῶσι μόνον ἐπ' ἄρτω. Αἱ ἰδέαι εἶναι τῶν ἔθνων ἡ ζωὴ, θεματοφύλακες δὲ καὶ ἐκτελεσταὶ τῶν ἰδεῶν ἐκλήθησαν οἱ εὐορκοὶ καὶ ῥηξικέλευθοι Ἡγεμόνες. Ὑπάρχουσιν Ἔθνη ὧν ἡ ζωὴ σύμπασα, τὸ παρελθόν, τὸ ἐνεστὸς, τὸ μέλλον, εἶναι

ἰδέας μόνως ἐκφρασις καὶ ὑπεροχή. Δυσχερῆστατον ἔχουσι τὸν κλῆρον οἱ κληρονόμοι στεμμάτων κρατῶν, βιωσάντων, βιούντων, βιωσόντων ὑπὸ τοιαύτας ἀναποδράστους συνθήκας. Ἐὰν εἶναι ὅμως ἐργώδης ὁ κλῆρος, καὶ εὐγενέστερος εἶναι, καὶ πλειότερον ὑψηλός. Οὐδεὶς ῥάθυμος ἢ ὀκνηρός, οὐδεὶς φυγόπυρος ἢ ἀδρανὴς ἐδοξάσθη ποτέ. Οἱ Διαδόχοι τῶν θρόνων, ὧν ἡ λαμπηδὼν καὶ ἡ ἐγγύτης δὲν σκέπει πάντας τοὺς υἱοὺς τῆς πατρίδος, ἔχουσι μεμετρημένον τὸν ὕπνον, ἄγρυπνον τὴν προσοχὴν, ῥοχθαίαν τὴν καρδίαν, ἀνήσυχον τὸν ὀφθαλμόν. Ἡ ἱερότης τῶν ὑποχρεώσεων, ἡ ἐπίγνωσις αὐτῶν, τὸ βάρος τῆς ἀποκειμένης ἐντολῆς ἀραιεῖ τῆς ψυχῆς τὴν ἀδράνειαν, μετριάξει τῆς ἀνέσεως τὰς ὥρας, πύλλοπλασιάζει τὰς τῆς ἐργασίας. Τοῦ Διαδόχου τὸ ἀξίωμα οὔτε θέσις ἀργόμισθος εἶναι, οὔτε τίτλος τιμητικός, ψιλὸς ἐννοίας, δυνάμειος, καθήκοντος. Ὁ Διαδόχος εἶναι ὁ πρώτιστος, μετὰ τὸν Βασιλέα, ὑπηρετῆς τοῦ Κράτους, καὶ ὁ πρώτος, μετὰ τὸν Ἡγεμόνα, θεράπων τῆς Δυναστείας. Τιμὴ, ὄρκος, καθήκον, καὶ ἡ ἐπιστέφουσα τὴν γόησσαν μορφήν τοῦ ἀπωτέρα ἐλπίς, εἶναι ἡ τριάκτινος λαμπηδὼν ἡ σελαγιζουσα περὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Διαδόχου, ἡ σκέπουσα τὸν βασιλικὸν Θεσμόν, ἡ προάγουσα τὴν ἐπωφελεῖ αὐτοῦ δράσιν καὶ γοητείαν. Ἡ προσωπικότης τοῦ Διαδόχου τοῦ Θρόνου, ἐν εἰδικαῖς χώραις, ὑπὸ ἰδιαιτέρας συνθήκας ἀναπτυσσομένης, εἶνε ἡ πρώτη καὶ σοβαρωτάτη τοῦ Κράτους. Ἐμφανίζει τὸ μέλλον . . . Ἀπὸ ἡγεμόνος, οὗτινος ἀπεσβέσθη τὸ πῦρ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας, σώζει τὸ Κράτος ἄρτιος Διαδόχου. Ἀπὸ Διαδόχου ὅμως μὴ αἰρόμενον εἰς τῆς θέσεώς του τὸ ὕψος, μὴ θερμαινόμενον ἀπὸ τὸ σπρίγγος ἀκμαίας ἐθνικῆς ζωῆς, μὴ συναρπαζόμενον ἀπὸ εὐγενῆ φιλοδοξίαν, μὴ λατρεύοντα ἰδεώδεις θεότητας, τίς θὰ σώσῃ τὰ ἔθνη καὶ τοὺς λαοὺς, τὰς φυλάς καὶ τὰ ἰδανικά των;

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

ΤΡΙΑ ΑΓΓΕΛΙΑΚΙΑ

Νιογέννητο ξανθὸ παιδί
Χαμογελάει ἅμα τὰ ἰδιῶ
Ἀντίκου του, ζωγραφισμένα
Ἀπὸ τεχνίτη ξακουστό,
Κοντὰ σ' ὀλόφωτο Χριστὸ
Δυὸ ἀγγελίακια ἀδελφωμένα.

Πρὶν ἀπὸ μάννα γεννηθῆ,
Στὴ γῆ μας κάτω πρὶν νάρθῃ
Τὰντάμωσε σὲ πλάσῃν ἄλλην . . .
Τώρα στὰ μάτια του μπροστὰ
Ποῦ τὰ θωρεῖ ζωγραφιστὰ
Τὰ ξαναγνώρισε καὶ πάλι.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ